

Az Igazságon innen és túl.

Igazam van! – süvölti nagy hangon a kamasz.

Nem érted, nekem van igazam! – veszekednek egymással a párok.

Az igazságot csak mi ismerjük, mi képviseljük, mi teszünk érte! – jelentik ki határozottan a politikusok.

Gyakran használjuk, gyakran érvelünk vele, de valójában mi a mögöttes tartalma az „Igazság” szónak, az egyik legvitatottabb filozófiai fogalomnak?

Bölcseleti szempontból a valóság ellenőrizhető tényeivel és az erről szóló állítások egymáshoz való megfeleltethetőségeként definiáljuk. Tehát igaznak lenni nem más, mint alkalmazkodni a tényhez és valósághoz, gondolkodásunkkal felismerni a dolgok valós állapotát.

„Vágyom az Igazságot tudni.” – mondta William Shakespeare

A természettudós ezt mondja: egy igaz dolog csak az lehet, amely egy ellenőrzött tény, egy megalapozott elv, rögzített törvény.

János evangéliumában ezt olvassuk: „A kegyelem és Igazság Jézus Krisztus által jelent meg.” Jézus önmagáról: „Én vagyok az út, az igazság és az élet.”

Az ember egy olyan fogalmat keresett és teremtett meg az Igazság szóval, ami számára megingathatatlanul a szilárdságot, a megbízhatóságot jelenti, illetve ellentétes mindazzal, ami a hazugság vagy igazságtalanság.

Tehát a tudó és a tudott közötti viszonyról van szó.

Azonban minél inkább a világ megismerésének szenteljük az életünket, annál inkább erősödik meg bennünk az az érzés, hogy annak komplexitása egyre nehezebben lesz befogadható.

Karl Jaspers szerint a filozófia lényege nem az igazság birtoklása, hanem az igazság kutatása. Az igazság nem gyártható, hanem érzékeléssel és értelemmel rátalálhatunk. Egy állítás, ami nem volt igaz a felfedezése előtt, soha nem válhat igazzá semmilyen felfedezéssel sem. **Az igazság örökérvényű, változatlan, azonban az arról alkotott emberi vélemény változhat.** Egyetlen célként az igazsághoz való mind tökéletesebb közeledést szükséges megfogalmazni. Ennek több útját ismerjük.

Az ismeret a tények tapasztalati úton vagy tanult módon történő megragadása.

Az értelem a megismert tényeket rendszerbe foglalja.

A bölcsesség a megismert szabályokról dönt. Miképpen vigye bele az emberi életbe.

A vallásos érzület a szent könyvekből megismerhető végső igazságok megismerésére törekszik. A tudás megszerzésének e két módja (hit és tudás) jellemzi az ember megismerésre való törekvését.

Érdekes, hogy az emberi megtapasztalások nagyon is különbözőek lehetnek. Vannak olyanok is, akik spirituális megtapasztalásokról számolnak be.

Kijelenthetjük, hogy a valóság az, ami nem tűnik el, ha már az ember nem hisz benne? Úgy tűnik, az igazság nem más, mint a valóság és a róla alkotott elképzelés viszonya.

Az emberi történelem során filozófusok sorát foglalkoztatta az Igazságról történő elmélkedés. Végül talán az Igazság két alaptörvénye fogalmazható meg:

1. Minden állítás igaz vagy hamis.
2. Egy állítás nem lehet egyszerre igaz és hamis.

Ugyanakkor megfogalmazódik a kérdés: Miként állapíthatjuk meg, hogy egy állítás igaz-e, hacsak nem tudjuk, hogy igaz? És itt vissza is kanyarodtunk az ember és a körülötte lévő világ közötti viszonyrendszerhez.

A végső kérdés nyilvánvalóan ez: Léteznek-e abszolút igazságok? Tehát kijelenthetjük-e valamiről, hogy abszolút igaz vagy hamis? Mégpedig helytől, kortól és kultúrától függetlenül. Hozzám nagyon közel áll a platonista világszemlélet, a létező ideák világáról szóló tanítás. Tehát én magam hajlok az abszolút igazság gondolatának elfogadására.

Testvéreim bölcs belátására bízom, hogy személyesen miként vélekednek erről a felvetésről.

Táblamunkám első részének végére értem. A továbbiakban szeretném körüljárni, hogy korunkban miként hat életünkre a ma már mindenütt jelenlévő közösségi média. Miként befolyásolja, vagy akár változtatja meg az igazságról szóló gondolatainkat. Ehhez segítségül hívom a Social Dilemma című filmben elhangzottakat.

A Szilícium-völgy első ötven évében termékeket (hardvereket, szoftvereket) gyártottak. Ma már a megfigyelő kapitalizmus létrejöttével a tech cégek a felhasználóikkal kereskednek. A hirdető a vevők. Mi emberek vagyunk az áru. Ha nem fizetsz egy termékért, te magad vagy az áru. Mennyi időt töltünk el a világhálón? Eközben megváltoztatják a szokásainkat és a gondolkodásunkat. A kiszámítható bevételhez rengeteg adatra van szükségük. „Emberi határidős ügyletek” jöttek létre. Az emberiség történetében a tech cégek váltak a leggazdagabbakká, gyakorlatilag pénzcsináló gépek, nagyon kevés alkalmazott foglalkoztatásával. Minden internetes tevékenységünket megfigyelnek, feljegyeznek. Fontos megérteni, hogy nem az adatainkkal kereskednek, hanem meg akarják jósolni a jövő tevékenységünket. A manipuláció révén az online kapcsolatok lettek fontosak. A meggyőzés pszichológiáját beépítették a technológiába. Az emberi elme feltörése folyik a minél nagyobb haszonért. A „like” gomb feltalálása korunk egyik legfontosabb pillanata volt. Valós érzelmekre, viselkedésre lehet hatással, ahogy végtelenül görgetjük a digitális tartalmakat. A közösségi média függőséget okoz. Átvesszi az irányítást a gyerekek identitása felett. Depressziót, öngyilkosságokat eredményez. Sok millió év alatt nem arra az élményre fejlődtünk ki, hogy emberek tömegeinek véleményétől függjünk. Az agyunk, a fiziológiánk kifejlődött, nem változik. Ezzel szemben állnak a számítógépek. A szuper számítógépek, melyeket úgy őriznek, mintha titkos katonai támaszpontok lennének.

Mára a Mesterséges Intelligencia (MI) mozgatja a világot. Az algoritmusokat ugyan emberek írják, de azután a programoknak tulajdonképpen önálló tudatuk lesz. Talán csak néhány ember érti már a Földön, hogyan működnek, de alapvetően elveszítettük az irányítást a számítógépes rendszerek felett.

A technológia lenyomja az emberi természetet. Először a gyengeséget szárnyalja túl, majd függőséget hoz létre.

Az Igazság fogalmának értelmét keressük.

Ha például rákeresünk a „klímaváltozás” szóra, megdöbbenéssel fogjuk tapasztalni, hogy a válasz attól függ, hol lakunk, hol tesszük fel a kérdést. Ez a funkció nem arról szól, hogy mi az igazság, hanem hogy honnan keresünk rá! Minden embernek saját valósága van. A hírfolyamok által manipulálhatóak leszünk. A Facebook nem szól másról, mint hogy válaszod ki a barátaidat és a linkjeidet. Mára kimondható, hogy mindannyian más tényekben hiszünk. Nem számolunk azokkal a hírekkel, amelyek szemben állnak a világnézetünkkel. És feltesszük a kérdést: ők hogy-hogy nem látják azokat az információkat, amelyeket én? A társadalmak véglegesen polarizáltakká váltak.

A polarizáció rendkívül alkalmas a figyelem lekötésére. Az algoritmus azt keresi, mi érdekelhet téged a leginkább. A „lapos Föld” összeesküvés-elméletét az algoritmus százmilliószor ajánlotta fel. Az algoritmusok egyre okosabbak lesznek, egyre pontosabban tudják, hogy

később milyen tartalmakat ajánljon fel neked. Az álhírek hatszor(!) gyorsabban terjednek a Facebookon, mint a valódi hírek.

Az emberi viselkedés alapjai a szemünk láttára dőlnek meg. A rendszer a hamis információk felé hajlik. Miért? A hamis információ több pénzt hoz. Az igazság unalmas. Azonban ha az emberek nem tudják, hogy mi az igaz, az életük múlhat rajta. Lásd napjaink oltásellenes kampányát. Egy olyan információs ökoszisztéma jött létre, ahol nem tudjuk egészen pontosan semmiről, hogy mi az igaz.

Az emberek meggyőzésére a Facebook a legnagyobb találmány. Mit jelent ez egy diktátor vagy egy autoriter rendszer kezében? A totális kontrollt a lakosság felett. Mianmarban álhíreket terjesztettek nagyon kevés pénzből és nagyon gyorsan. Ez véres, valós erőszakot eredményezett. A politikai centrumban mindenki a szélsőjobboldali és a szélsőbaloldali pártok előretörésétől fél. Napjainkban totális támadás folyik a demokráciával szemben, a politikai viszály szítása mindennapjaink része lett. Kimondható, hogy a tech iparban alkották meg azokat az eszközöket, amelyekkel véghezvihető a társadalmi szerkezet destabilizálása. Az oroszok távirányított háborút viselnek olyan eszközökkel, amelyeket a Facebook hozott létre. Egyes országok akár manipulálni is tudják más országok választási eredményeit. Kultúrharc szítása folyik az élet minden területén. Egy olyan világban, ahol mindenkit megillet a saját igaza, nincs szükség kompromisszumokra, nincs szükség egyezkedésekre.

A technológusoktól várjuk a megoldást erre kérdésre? Az MI nem tudja megoldani az álhírek problémáját. Ezek a cégek de Facto kormányokként viselkednek. A pénzügyi érdekeik mozgatják a világot. Nincsenek törvények a digitális adatvédelemre.

Meg kell tudnunk egyezni abban, hogy mi az igazság, mert különben nem tudjuk megoldani a többi problémánkat sem. Nem a technológia jelenti a veszélyt. Fel kell ismernünk, hogy a technológiának van egy olyan képessége, hogy a legrosszabbat képes kihozni belőlünk. Most a társadalom láthatóan nem képes meggyógyítani önmagát. Hogy vagy képes felébredni a Mátrixból, ha nem is tudod, hogy valójában benne vagy? Utópia és Disztópia (azaz antiutópia) ez egyben.

Mivel a nemzeti érdekek és a felhasználók érdekei a tech cégek érdekei felett állnak, valamilyen módon le kell állni ezzel a kártékony üzleti modellel. Társadalmi nyomásra lesz szükség.

Budapest, 2021. március 27.